

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 29
ROČNÍK CXIII- 2019

Bratislava 2019

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CXIII– 2019
ARCHEOLÓGIA 29

Predseda redakčnej rady/Head of editorial board
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
Mgr. David Parma, Ph.D.
Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Príspevky sú indexované a evidované v databáze Scopus/Articles are indexed and catalogued in the Scopus database

Publikované príspevky sú dostupné na www.archeologickemuzeum.sk/published articles are available on
www.archeologickemuzeum.sk

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Tlač/Print:
Ultra Print, s. r. o., Bratislava

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum, Bratislava 2019

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum/Slovak National Museum – Archaeological Museum 2019

ISBN 978–80–8060–473–8
ISSN 1336-6637

OBSAH – INHALT

- 7 ZDENĚK FARKAŠ: Záver kultúry ľudu so starou lineárnou keramikou. Obj. 114/86 v Bratislave – Mlynskej doline
- 25 Ende der Kultur mit der älteren Linearbandkeramik – Objekt 114/86 aus Bratislava – Mlynská dolina
- 31 VIKTÓRIA DVORSKÁ PLHÁKOVÁ – JANA MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ – JÚLIUS VAVÁK – PAVOL JELÍNEK – JANA HLAVATÁ – JARMILA BÍŠKOVÁ: Eneolitická priekopa z Budmeríc – poloha Sušička
- 44 Eneolitischer Graben aus Budmerice – Lage Sušička
- 47 PAVOL JELÍNEK – DUŠAN VALENT: Náboženské ikonografie v staršej dobe bronzovej
- 73 Religiöse Ikonographie während der älteren Bronzezeit
- 77 MARTIN TREFNÝ: Attic, Etrusco – Corinthian and South Italian vases in the collection of the Slovak National Museum in Bratislava
- 89 Attické, etrusko-korintské a jihoitalské vázy vo zbírke Slovenského národného múzea v Bratislavě
- 91 MILAN HORŇÁK: Kolaps osídlenia kultúr popolnicových polí s dôrazom na lužickú kultúru v priestore dnešného juhozápadného Slovenska
- 98 Collapse of settlements of Urnfield cultures with an emphasis on Lusatian culture in the area of today's south-western Slovakia
- 101 VIOLETTA REITER: Das Keramikdepot der mitteldanubischen Hügelgräberkultur aus Reyersdorf (NÖ)
- 129 MICHAEL BRANDL: Die Klinge aus Reyersdorf (FNr. 112)
- 130 ZORA BIELICHOVÁ: Animal bones from the Middle Bronze Age Tumuli culture site at Reyersdorf (Lower Austria)
- 136 The pottery hoard of the Mid-Danubian tumulus culture from Reyersdorf (Lower Austria)
- 136 Keramický depot stredodunajskej mohylovej kultúry z Reyersdorfu (Dolné Rakúsko)
- 136 Analýza kostí zo sídliska stredodunajskej mohylovej kultúry v Reyersdorfe (Dolné Rakúsko)
- 139 ANITA KOZUBOVÁ – VERONIKA HORVÁTH: Nur eine Faszination vom Westen oder etwas anderes? Zu hallstädtischen Einflüssen in der Vekerzug-Kultur am Beispiel des Gräberfeldes von Eger-Nagy Eged (Ostungarn)
- 156 Len očarenie západom alebo niečo iné? K halštatským vplyvom vo vekerzugskej kultúre na príklade pohrebiska v Eger-Nagy Eged (východné Maďarsko)
- 159 PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ – RADOSLAV ČAMBAL: Ojedinelý nález noricko-panónskej opaskovej zápony z Zuckermanbla v Bratislave
- 166 Einzelfund einer norisch-pannonischen Gürtelschnalle vom Zuckermanbl in Bratislava
- 167 JOZEF LABUDA: Štítová puklica z doby rímskej z Hontianskych Nemiec
- 170 Schildbuckel aus der römischen Kaiserzeit aus Hontianské Nemce
- 171 ANDREJ SABOV – MAREK BOTH: Neznáme rímske militárie v zbierkach Slovenského národného múzea v Martine
- 176 Unbekannte römische Militaria in den Sammlungen des Slowakischen National Museums in Martin
- 179 KATARÍNA HLADÍKOVÁ: Príspevok ku kovaniam závesov picích rohov doby rímskej z južného Záhoria
- 184 Beitrag zu den Beschlägen der Gehänge von Trinkhörnern aus der römischen Kaiserzeit vom südliche Záhorie Gebiet

- 185 DANIEL SVIHALEK: Rímske kúpele a analogické stavby z germánskeho prostredia v stredodunajskom barbariku
- 195 Römische Bäder und analogische Bauten vom germanischen Milieu im mitteldonauländischen Barbarikum
- 197 ZDENEK FARKAŠ – VLADIMÍR TURČAN: Fragment náramku typu Szentendre z Beckova
- 200 Armringbruchstück vom Typ Szentendre aus Beckov
- 203 VLADIMÍR TURČAN: Včasnostredoveké bronzové kovanie z Pohanskej
- 209 Early medieval bronz fitting from Pohanská
- 211 DAVID VÍCH – ZUZANA JARUŠKOVÁ: Depot železných predmetů z Borotína na Malé Hané
- 216 Hoard of iron items from Borotín in Malá Haná
- 217 MILAN THURZO – RADOSLAV BEŇUŠ: Body remains of Archbishop Georgius (Juraj) Lippay, exhumed from the crypt under St. Martin's Cathedral in Bratislava
- 232 Telesné pozostatky arcibiskupa Juraja Lippaya, exhumované z krypty pod Dómom sv. Martina v Bratislave
- 233 KOLOKVIUM
- 233 VLADIMÍR TURČAN: Osemnásť kolokvium k otázkam rímsko-germánskej archeológie
Das achtzehnte Kolloquium zu den Fragen der römisch-germanischen Archäologie
- 235 ROBERT IVÁN – RÓBERT ÖLVECKY – JÁN RAJTÁR: Vybrané hrobové celky z germánskeho žiarového pohrebiska v Sekuliach
- 258 Ausgewählte Grabkomplexe aus dem germanischen Brandgräberfeld in Sekule
- 263 IGOR BAZOVSKÝ – RADOSLAV ČAMBAL – KATARÍNA HLADÍKOVÁ – JÁN RAJTÁR: Nové funerálne nálezy z doby rímskej zo Závodu (predbežná správa)
- 266 Neue Grabfunde aus der römischen Kaiserzeit aus Závod (Vorbericht)
- 269 BARBARA LOFAJOVÁ DANIELOVÁ – MARTIN FURMAN: Hrdoš – Nová archeologická lokalita severokarpatskej skupiny na pomedzí Oravy a Liptova
- 281 Hrdoš – eine neue archäologische Fundstelle der nordkarpatischen Gruppe an der Scheide von Orava und Liptau
- 283 MILAN HORŇÁK – ERIK HRNČIARIK – TOMÁŠ KOLON: Keramický materiál z vybraných objektov hospodárskeho zázemia neskoro-antického dvorca v Bratislave-Podunajských Biskupiciach
- 302 Ceramic material from selected buildings of the farming part of a late Antiquity Residence in Bratislava-Podunajské Biskupice
- 317 RECENZIA/REZENSIONS
Miroslava Daňová: B. Komoróczy/M. Vlach: Příběhy civilizace a barbarství – Pod nadvládou Říma. Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i., 2018, 289 strán, 1. vydanie. ISBN 978-80-7524-014-9.
- 319 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

PRÍSPEVOK KU KOVANIAM ZÁVESOV PICÍCH ROHOV DOBY RÍMSKEJ Z JUŽNÉHO ZÁHORIA¹

KATARÍNA HLADÍKOVÁ

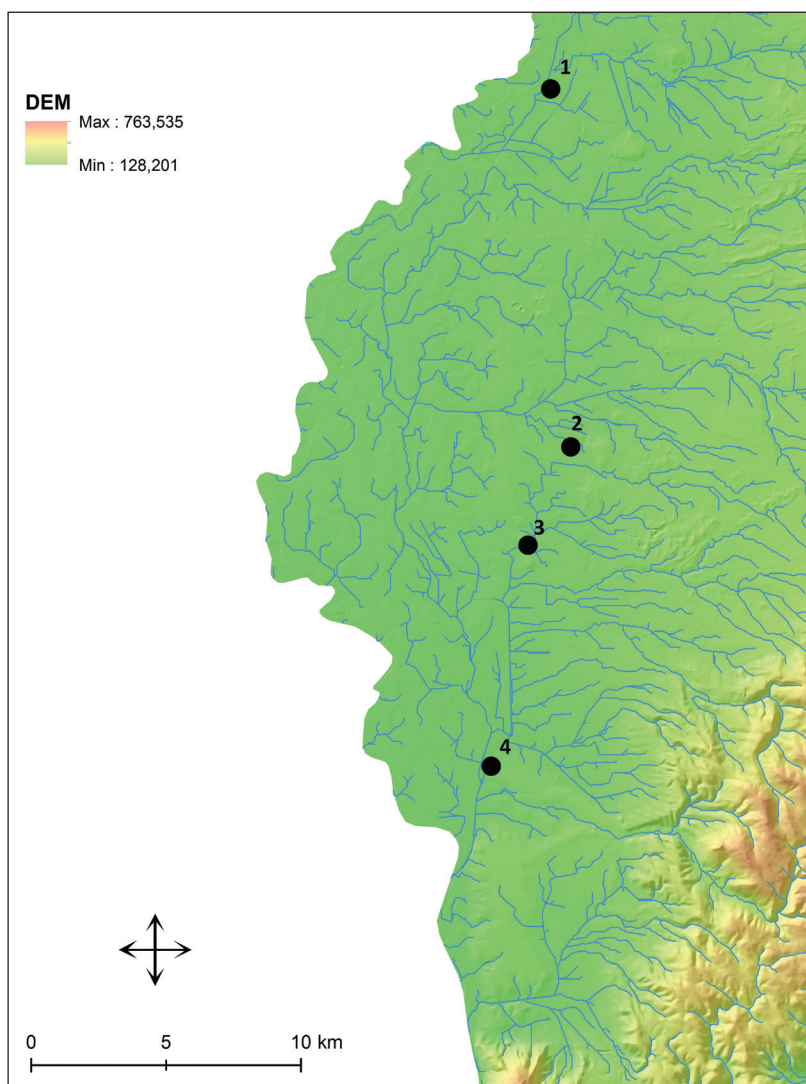
Keywords: southwestern Slovakia, Záhorie, Roman period, drinking horns, metal mountings, metal chains

Abstract: *Few notes on the metal chains of Roman period drinking horns from Záhorie. This article deals with finds of metal parts of the hangers of drinking horns. It presents finds from the territory of the southern Záhorie region, namely the sites of Malé Leváre (Biele jamy site) and Plavecký Štvrtok (Staré Priekopy site) obtained through field walking. The fittings of the hangers, or the hanging chains, were used to fix the drinking horns to the belt or to the bearer's shoulder, even though we cannot clearly exclude another function, too. These fittings are often found in combination with the terminals of drinking horns, or with metal mountings. The higher correlation of the frequency of occurrence of parts of drinking horns with belt fittings indicate that they could have been attached to the belt.*

Spracovanie nálezov kovaní závesov predstavuje doplnok ku článku „Nové nálezy súčastí picích rohov z priestoru južného Záhoria“ (Hladíková v tlači), ktorý sa venoval primárne nákončiam picích rohov pochádzajúcich z vymedzenej oblasti Pomoravia. Cieľom článku bolo v kontexte predchádzajúceho bádania vytvoriť komplexnejší obraz o nálezoch súčastí picích rohov v tejto oblasti. Konkrétne v tejto fáze som sa zamerala na doplnenie nálezov kovaní závesov picích rohov, ktoré boli nájdené počas povrchových prospekcií realizovaných v spolupráci s SNM – Archeologickým múzeom v rokoch 2017 – 2019, ale zároveň aj na vybrané publikované nálezy z tohto územia. Nálezy z povrchových prospekcií prebiehajúcich v rokoch 2017 – 2019 pochádzajú z lokalít Malé Leváre, poloha Biele jamy a Plavecký Štvrtok, poloha Staré Priekopy (obr. 1.).

Obr. 1. Mapa lokalít s kovami závesov v priestore južného Záhoria. 1 Malé Leváre – Biele jamy; 2 Plavecký Štvrtok – Staré priekopy; 3 Láb – U. sv. Vendelína; 4 Zohor – Piesky.

Abb. 1. Karte der Fundstellen mit Beschlägen der Gehänge im südlichen Záhorie-Gebiet. 1 Malé Leváre – Biele jamy; 2 Plavecký Štvrtok – Staré priekopy; 3 Láb – U. sv. Vendelína; 4 Zohor – Piesky.

¹ Táto práca bola podporená projektom VEGA 1/0100/19.

V katastri obce Malé Leváre sa už v minulosti počas systematického výskumu a prieskumu Záhoria K. Elschekom a K. Markovou zachytili stopy osídlenia z doby rímskej, pričom v polohe Pri Gajdorovi (Pri Gajdarovi), ktorá je situovaná na ľavej strane Starého kanála, sa im podarilo zberom získať germánske a rímskoprovinciálne keramické fragmenty (Elschek/Marková 2000, 59). Z Malých Levár údajne pochádza aj nález mince cisára Septima Severa (193 – 211), avšak z bližšie nešpecifikovanej polohy (Elschek 2007, 143-149). Plavecký Štvrtok bol v priebehu doby rímskej taktiež intenzívne osídlený, o čom svedčia nálezy z viacerých polôh, zistené systematickým výskumom už spomínaných pracovníkov Archeologického ústavu SAV v Nitre (Elschek/Marková 2000, 59; Elschek 2017, 169, 170). Čo sa týka polohy Staré Priekopy z Plaveckého Štvrtku, identifikovaná bola práve pri povrchových prieskumoch realizovaných v spolupráci s SNM – Archeologickým múzeom (Hladíková v tlači).

Popis nálezov z povrchových prospekcií

1. Malé Leváre, poloha Biele jamy

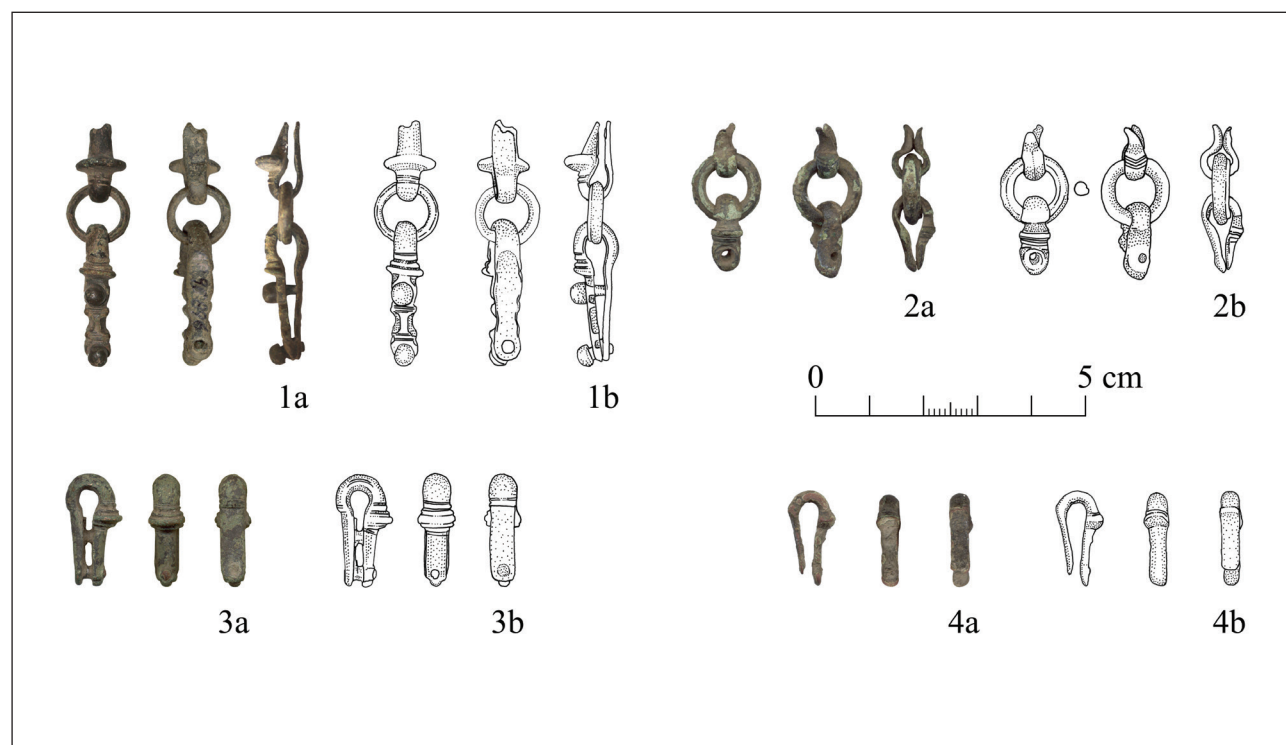
Nález č. 1 pozostáva z dvoch menších kovaní prepojených kovovým krúžkom. Horné kovanie je zachované fragmentárne. Je tvorené svorkou/uškom v hornej časti s poloblúkovitou profilovanou platničkou. Spodné kovanie má tiež podobu podlhovastého uška/svorky. Jeho vonkajšia časť je esovite profilovaná a v dvoch miestach pôvodného uchytenia k remienku sú zachované priečne nity kruhového prierezu, ktoré boli na vnútornej strane kovania roztepané. Zachovaná dĺžka kovaní spojených krúžkom je 4,7 cm. Kovanie má hmotnosť 5,63 g. Bolo vyrobené technikou liatia (obr. 2: 1a, b).

2. Plavecký Štvrtok, poloha Staré Priekopy

Nález č. 2 pozostáva z dvoch menších kovaní prepojených kovovým krúžkom. Horné kovanie je tvorené uškom, ktoré sa upevňovalo zrejme prostredníctvom nitu do remeňa. Spodné kovanie má podobu podlhovastého uška/svorky, pričom na jeho dolnej časti sa zachoval otvor po priečnom nite. Zachovaná dĺžka kovaní spojených krúžkom je 2,8 cm. Kovanie má hmotnosť 3,23 g. Bolo vyrobené technikou liatia (obr. 2: 2, a, b).

Nález č. 3 pozostáva z jedného kovania, ktoré však bolo pravdepodobne rovnako prepojené kovovým krúžkom s ďalším kovaním. Kovanie je zachované fragmentárne. Je tvorené svorkou/uškom v hornej časti s poloblúkovitou platničkou. Dva priečne nity kruhového prierezu slúžili na upevnenie k remeňu. Dĺžka kovania je 2 cm. Kovanie má hmotnosť 2,36 g. Bolo vyrobené technikou liatia (obr. 2: 3, a, b).

Nález č. 4 pozostáva len z jedného kovania, ktoré však bolo pravdepodobne rovnako prepojené kovovým krúžkom s ďalším kovaním. Nity na upevnenie remeňa sa nezachovali. Dĺžka kovania je 1,9 cm. Kovanie má hmotnosť 1,33 g. Bolo vyrobené technikou liatia (obr. 2: 4, a, b).

Obr. 2. Kovania závesov k picím rohom. 1 Malé Leváre – Biele jamy; 2 Plavecký Štvrtok – Staré Priekopy; 3 Plavecký Štvrtok – Staré Priekopy; 4 Plavecký Štvrtok – Staré Priekopy (foto, kresba: R. Čambal)

Abb. 2. Beschläge der Gehänge für die Trinkhörner. 1 Malé Leváre – Biele jamy; 2 Plavecký Štvrtok – Staré Priekopy; 3 Plavecký Štvrtok – Staré Priekopy; 4 Plavecký Štvrtok – Staré Priekopy (Foto, Zeichnung: R. Čambal)

Z publikovaných nálezov zo skúmaného územia možno spomenúť kovania z objektu 15/2008 v Zohore, kde sa medzi vyše 500 fragmentmi rôznych kovových artefaktov našli aj súčasti picieho rohu (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011*, 142). Okrem fragmentu okutia ústia sa tu našla aj časť závesu zrejme slúžiaceho na upevnenie rohu na pitie (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011*, 142). Ďalší publikovaný nález sa našiel v bojovníckom hrobe v Lábe (obr. 1.), v ktorom sa okrem kovania závesu objavilo aj nákončie a kovanie ústia picieho rohu (*Eisner 1933*, 209; *Tejral 1970*, 117).

Typologické a chronologické zaradenie

Problematike závesov sa systematickejšie venovala C. Redlich (*Redlich 1977*), no najmä J. Andrzejowski v súbernej publikácii týkajúcej sa spracovania picích rohov v Európe (*Andrzejowski 1991; 2002*). Parciálne sa závesy vyhodnocovali aj v rámci podkapitol monografií či statí analyzujúcich materiálnu kultúru doby rímskej v rôznom merítke (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011; Koch/Schrickel 2009*; najnovšie pozri *Zeman 2017* a pod.).

Súčasti závesov pozostávali buď z kombinácie kovaní prepájajúcich kožené remienky, alebo boli zostavené z kovových článkov v podobe závesnej retiazky (tyčinkovité články) (*Andrzejowski 1991*, 52n; *Zeman 2017*, 143, 144). Ich funkciou bolo upevnenie picieho rohu na opasku alebo na ramene nositeľa, ale samozrejme mohli slúžiť aj inému účelu (pozri napr. *Przybyła 2010*).

J. Andrzejowski (*1991*, 52n) vo svojej typológii vydělil dva základné typy – závesné retiazky z kovových tyčinkovitých článkov, označené písmenom „L“, a kovania závesov, označené písmenom „S“ spolu s príslušným číslom priradujúcim nález ku konkrétnemu typu.

Nálezy kovaní č. 3 a 4 z polohy Staré Priekopy v Plaveckom Štvrtku (obr. 2: 3, 4) možno na základe Andrzejowskeho typológie zaradiť ku kovaniam zo skupiny S, konkrétne k typu S6, zatiaľ čo kovanie závesu č. 2 zrejme patrí do skupiny S10 (obr. 2: 2). Nález z polohy Biele jamy v Malých Levároch (obr. 2: 1) zaradujem rovnako ku kovaniam skupiny S, ale v tomto prípade k typu S9, resp. by mohlo ísť o prechodný typ medzi S6 a S9. Podľa triedenia C. Redlichovej kovania patria k širšie vymedzenému typu α (*Redlich 1977*, 84).

Kovania typu S6 sú podľa J. Andrzejowskeho odvodené od typu S5 a predstavujú málopočetnú skupinu. Typy S5 a S6 sú rozšírené prevažne v strednej Európe. Najbližšie analógie k nálezu z Plaveckého Štvrtka predstavujú nálezy z Dolného Rakúska, z lokality Mistelbach (*Pollak 1980*, 76 – hroby 10 a 11). V rámci územia juhozápadného Slovenska boli kovania zaradené medzi typy patriace ku skupine kovaní S5, zistené napr. aj na pohrebisku v Sládkovičove (*Kolník 1980*), z Čiech možno uviesť najbližšie analogické nálezy z Dobřichova-Píchorý, ktoré sa taktiež radia k typu S5 (*Droberjar 1999*). Z chronologického hľadiska spadajú do staršej doby rímskej, teda do obdobia, do ktorého je všeobecne datovaný výskyt súčastí picích rohov v našom prostredí (*Andrzejowski 1991*).

Typ S9 podľa J. Andrzejowskeho vychádza z typu S6. Ide taktiež o málopočetnú skupinu, ktorej nálezy pochádzajú predovšetkým z oblasti Škandinávie a datované sú taktiež do staršej doby rímskej (*Andrzejowski 1991*, 62). Nálezy kovaní typu S 10 podľa J. Andrzejowskeho reprezentujú rôznorodú skupinu, pričom sú doložené tak v priestore severnej Európy ako aj v strednej Európe (*Andrzejowski 1991*, 63).

Čo sa týka publikovaných nálezov z južného Záhoria, fragment bronzového krúžku s kovaním na upevnenie remeňa bol identifikovaný v súbore nálezov z objektu 15/2008 v Zohore. Autori ho určili ako typ Andrzejowski S2 (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011*, 142). Nález kovania závesu z bojovníckeho hrobu z Lábu (*Eisner 1933*, 209; *Tejral 1970*, 117) zaradila C. Redlich (*Redlich 1977*, 84) k typu α a podľa členenia J. Andrzejowskeho (*1991*, 62) patrí k typu S5.

Spôsob nosenia picích rohov – diskusia

Ako som už uviedla, pri spôsobe nosenia picích rohov sa uvažuje najmä o dvoch možnostiach – o nosení na ramene alebo o upevnení na opasku. Samotné závesy sa k picieho rohu upevňovali najčastejšie prostredníctvom nitu, pravdepodobne zároveň spolu s nákončím na konci rohu (*Andrzejowski 1991*, 52; *Hüssen 2000*, Abb. 26 – rekonštrukcia závesu). Pozostatky upevňujúcich nitov sú v niektorých prípadoch zachované na nákončiach, ako to dokladajú aj nálezy z priestoru južného Záhoria, napr. z lokality Malacky – Za Vřškom (pozri *Hladíková v tlači*; obr. 2, 1c, 3c). V iných prípadoch prítomnosť nitov naznačujú malé kruhové otvory s priemerom približne 1-2 mm, situované prevažne v hornej časti tuľajky nákončia, čo je zreteľné napr. aj na nálezoch zo skúmaného územia z Kostolišťa, polohy Pri Jazierku alebo z Plaveckého Štvrtku, polohy Staré Priekopy (pozri *Hladíková v tlači*, napr. obr. 2, 4a, 6b). Záves musel byť uchytený aj na opačnej strane rohu, pri ústí. Najčastejšie bol upevnený na okutiach ústia picieho rohu, predovšetkým v prípade širších okutí ústí prostredníctvom ušíek pravdepodobne v dvoch miestach (*Andrzejowski 1991*, 45, ryc. 10). Je možné, že v prípade užších okrajových okutí ústia, resp. bez okutia ústia bol záves spojený prostredníctvom tenkého kovového pásu s uškami, ktorý bol upevnený priamo nitmi na rohu (pozri *Döbler 1992*, 271). Do ušíek sa potom napájalo kovanie závesu, resp. závesná retiazka (*Andrzejowski 1991*, 52; *Hüssen 2000*, Abb. 26).

V písomných prameňoch absentuje bližšie špecifikovanie spôsobu nosenia picích rohov, nie sú v nich spomínané závesy, resp. závesné retiazky ako také. Otázne je, či nám túto informáciu môžu poskytnúť nálezové kontexty. Určitou indíciou naznačujúcou upevňovanie picích rohov na opasku môže byť výskyt súčastí picích rohov v kombinácii so kom-

ponentmi noricko-panónskych opaskových garnitúr² alebo opaskami germánskej proveniencie. Vzhľadom na to, že z južného Záhoria máme málo doložených nálezových celkov, v ktorých sa súčasť picích rohov vyskytovali spolu so súčasťami opaskov (Bratislava-Devín (*Kolník 1991, 77*), Bratislava-Devínska Nová Ves (*Kraskovská 1977, 488, 489*), Láb (*Eisner 1933, 209; Tejral 1970, 117*), pokúsila som sa analyzovať hrobové celky z pohrebísk Abrahám, Kostolná pri Dunaji, Sládkovičovo (*Kolník 1980*). V tomto kontexte som analyzovala aj celky z lokalít Bratislava-Devín (*Kolník 1991, 77*), Bratislava-Devínska Nová Ves (*Kraskovská 1977, 488, 489*), Láb (*Eisner 1933, 209; Tejral 1970, 117*), kde sa súčasť picích rohov vyskytovali spolu so súčasťami opaskov.

Prítomnosť súčasť picích rohov spolu so súčasťami opaska bola doložená v nasledujúcich hrobových celkoch. V hrobe 34 zo Sládkovičova sa našli kovania s krúžkami na zavesenie a nákončie picieho rohu spolu s kovaniami noricko-panónskych opaskových garnitúr (Garbsch B1f, B1k, G1f, G1c). V hrobách 166 (Garbsch B7) z Abrahámu a 64 zo Sládkovičova sa objavili kovania opasku typu Garbsch B7b taktiež spolu s nákončím picích rohov (*Kolník 1980, Taf. XL-VIII, CLIII; Garbsch 1965*). Kombinácia opasku typu Garbsch B7 s nákončím picieho rohu je doložená aj z hrobu A z Bratislavy-Devína (*Kolník 1991, 77, Abb. 5; Garbsch 1965*).³ S opaskovými prackami germánskej proveniencie typu Madyda-Legutko A a B sa nákončia picích rohov (Madyda-Legutko A15) vyskytli v hrobách 67 z Abrahámu (*Kolník 1980, Taf. XXIII*), podobne tomu bolo aj v hrobách 10 (Madyda-Legutko A15), 14 (Madyda-Legutko A15) a 37 (Madyda-Legutko B1) z Kostolnej pri Dunaji (*Kolník 1980, Taf. LXXX, LXXXIV, CIII; Madyda-Legutko 1986*) a v hrobách 36 (Madyda-Legutko B1), 43 (Madyda-Legutko B1) a 70 (?) zo Sládkovičova (*Kolník 1980, Taf. CXLIII, CXLVI, CLVII; Madyda-Legutko 1986*). Pracka typu Madyda-Legutko D1 sa našla v hrobe 51 v Sládkovičove (*Kolník 1980, Taf. CXLIX*).

V hrobách 35 (Madyda-Legutko A?B – fragment) a 58 (Madyda-Legutko A?B – fragment) v Sládkovičove sa nákončia picích rohov spolu s kovaniami závesov nachádzali v prítomnosti opaskových kovaní podobného typu, avšak pre ich fragmentárne zachovanie ich presnejšie zaradenie nebolo možné (*Kolník 1980, Taf. CXLII, CLI; Madyda-Legutko 1986*).

Podobná je situácia aj v prípade niektorých nálezových celkov z južného Záhoria. Fragment kovania pracky opasku sa v kombinácii s nákončím picieho rohu našiel aj v bojovníckom hrobe v Lábe (*Eisner 1933, 209; Tejral 1970, 117*). Z Bratislavy-Devínskej Novej Vsi, z hrobu 1 (*Kraskovská 1977, 488, 489*) je doložená kombinácia nákončia picieho rohu a pracky typu Madyda-Legutko A15 spolu s prelamovaným kovaním typu Garbsch B5 (*Kvetánová 2005, 385*). Obdobné kombinácie v rámci inventárov – v kombinácii súčasť picieho rohu, opaska typu Madyda-Legutko a súčasť noricko-panónskej garnitúry typu Garbsch – sa zistili napr. aj vo viacerých hrobách na pohrebisku Dobřichov-Piřchora (*Drobjeryar 1999*).

Pomerne častá kombinácia súčasť picích rohov a opaskových kovaní naznačuje, že by rohy mohli byť upevňované na opasku aj vzhľadom na to, že nálezov kovaní závesov v jednotlivých hrobových celkoch potrebných pravdepodobne pre konštrukciu dlhšieho závesného systému je pomerne málo (1 – 2 kusy). Samozrejme nemôžeme vylúčiť ani iné možnosti upevnenia, resp. nosenia picích rohov, ako napr. na ramene.

Určitú informáciu o spôsobe nosenia picích rohov môžu poskytnúť aj mladšie pramene, napr. severské mytologické príbehy alebo aj ikonografické pramene a pod. Na mnohých ikonografických pamiatkach z chronologicky starších ale i mladších období z širšieho geografického priestoru, ktoré zachytávajú picie rohy, sa tieto najčastejšie objavujú v rukách osôb (pozri napr. *Bogucki 2000, Fig. 18*).

Záver

Z priestoru južného Záhoria bol dosiaľ publikovaný len malý počet kovaní závesov slúžiacich na upevnenie, resp. zavesenie picích rohov, ale aj ostatných súčasť picích rohov, ako nákončí a kovaní ústia rohov. Keďže v priestore južného Záhoria boli realizované predovšetkým povrchové prospekcie, tak je zrejme, že v prípade vyhodnocovania nálezov sa tieto typy pochopiteľne dostávajú na koniec „poradovníka“, pretože nie sú výrazne chronologicky citlivé ani výnimočné. Nálezy z lokalít Malé Leváre, poloha Biele jamy a z Plaveckého Štvrtka, poloha Staré Priekopy aspoň čiastočne dopĺňajú tento obraz. Avšak pre vytvorenie komplexnejšieho obrazu o výskyte nielen súčasť závesov a retiazok, ale celkovo picích rohov, je nevyhnutné počkať na publikovanie nespracovaných nálezov z tohto priestoru. Uvedené kovania, rovnako ako nákončia picích rohov z južného Záhoria (pozri *Hladíková v tlači*), sú datované do staršej doby rímskej, po tomto období je ich výskyt skôr výnimočný. Čo sa týka pôvodného kontextu nálezov kovaní, možno sa len domnievať, že v prípade nálezu z Plaveckého Štvrtku išlo o areál pohrebiskový, pre ktorý by mohlo svedčiť poškodenie jedného z nákončí picieho rohu žiarom (pozri *Hladíková v tlači*), ktoré sa v tejto polohe našlo, i keď nedá sa vylúčiť ani sídliskový areál. Nálezy z Malých Levár umožňujú uvažovať rovnako o sídliskovom areáli, ako aj o areáli pohrebiskovom.

Čo sa týka spôsobu nosenia picích rohov, analýza nálezov z hrobových celkov na základe vyššej korelácie frekvencie výskytu súčasť picích rohov s opaskovými kovaniami indikuje ich upevnenie na opasku⁴.

² Na výskyt súčasť picích rohov v súvislosti s noricko-panónskymi opaskovými garnitúrami poukazuje aj I. Kvetánová (2005, 391), ktorá uvádza aj ďalšie hrobové celky s touto kombináciou z Kriřovian nad Váhom a Žlkoviec

³ Proveniencia typu Garbsch B7 je otázná (súhrnne Kvetánová 2005, 384).

⁴ Moja vďaka patrí pracovníkom SNM – Archeologického múzea v Bratislave za možnosť podieľať sa na výskume, špeciálne by som sa chcela poďakovať Dr. R. Čambalovi za jeho pripomienky a kresby.

LITERATÚRA

- Andrzejowski 1991* – J. Andrzejowski: Okucia rogów do picia z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich w Europie środkowej i północnej (Próba klasyfikacji i analizy chronologiczno-terytorialnej), *Materiały starożytne i wczesnośredniowieczne VI*. Warszawa 1991, 7-120.
- Andrzejowski 2002* – J. Andrzejowski: Die Trinkhornbeschläge. In: J. Peška/J. Tejral (Hrsg.): *Das germanisches Königsgrab von Mušov in Mähren*. Mainz 2002.
- Bogucki 2000* – M. Bogucki: Symoblika ornamentów z litewskich okuć rogów do picia z okresu wędrówek ludów. *Światowit* 2 (43)/Fasc. B, 2000, 26-34.
- Döbler 1992* – H. Döbler: *Die Germanen. Legende und Wirklichkeit von A-Z*. Bindlach 1992.
- Droberjar 1999* – E. Droberjar: Dobřichov–Pičhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. Praha 1999.
- Eisner 1933* – J. Eisner: *Slovensko v pravěku*. Bratislava 1933.
- Elschek 2007* – K. Elschek: Römische Münzen entlang der Bernsteinstrasse im slowakischen Marchgebiet nördlich von Carnuntum (Westslowakei) und ein Beleg der Sekundärverwendung von römischen Münzen. *Slov. Num.* 18, 2007, 143-149.
- Elschek 2017* – K. Elschek: Bratislava-Dúbravka im 1. bis 4. Jh. Germanischer Fürstensitz und die germanische Besiedlung. Nitra 2017.
- Elschek/Marková 2000* – K. Elschek/K. Marková: Archeologický výskum a prieskum na Záhorí a v záujmovom území podzemných vôd. AVANS v roku 1998, Nitra 2000, 53-62.
- Elschek/Rajtár/Varsik 2011* – K. Elschek/J. Rajtár/V. Varsik: Sepulkralny objekt zo Zohora. In: *Archeologie barbarů 2010*. Olomouc 2011, 125–150.
- Garbsch 1965* – J. Garbsch: *Der norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert*. München 1965.
- Hladíková v tlači* – K. Hladíková: Nové nálezy súčastí picích rohov z priestoru južného Záhoria. XIV. *Protohistorická konferencie Archeologie barbarů 2018*- Brno.
- Hüssen 2000* – M. C. Hüssen: Das Grab mit Trinkhornbeigabe aus Geisenheim-Ilmendorf. In: C. M. Hüssen: *Endlatenzeitliche Fundstellen im oberbayerischen Donaauraum*. Ber. RGK 81, 2000, 276 – 284.
- Kolník 1991* – T. Kolník: Zu den ersten Römern und Germanen an der mittleren Donau im Zusammenhang mit den geplanten römischen Angriffen gegen Marbod 6 n. Chr. In: R. Asskamp/S. Berke (Hrsg.): *Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus*. Lolloquium Bergkamen 1989. Bd Westf 26, 1991, 71–84.
- Kolník 1980* – T. Kolník: *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Teil 1*. Bratislava 1980.
- Koch/Schröckel 2009* – F. Koch/M. Schröckel: Ein Stabkettenglied der römischen Kaiserzeit aus Kamenz. *Veröff. Mus. Westlausitz* 29, 2009, 3-14.
- Kraskovská 1977* – E. Kraskovská: Rímske žiarové hroby v Bratislave-Devínskej Novej Vsi. *Arch. rozhledy* 29, 1977, 487–491, 597–598.
- Kvetánová 2005* – I. Kvetánová: Noricko-panónske súčasti odevu v germánských hrobách zo severnej časti stredného Podunajska. In: E. Droberjar/M. Lutovský (eds.): *Archeologie barbarů*. Praha 2006, 379-403.
- Madyda-Legutko 1986* – R. Madyda-Legutko: *Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*. Oxford 1986.
- Pollak 1980* – M. Pollak: *Die germanischen Bodenfunde des 1.-4. Jahrhunderts n. Chr. im nördlichen Niederrösterreich*. Wien 1980.
- Przybyła 2010* – M. J. Przybyła: Bemerkungen zu einigen lokalen Formen der Schwertgürtelschließen vom sog. Balteus-Typ aus dem Barbaricum. *Rech. Arch NS* 2, 2010, 93-184.
- Redlich 1977* – C. Redlich: Zur Trinkhornsitte bei den Germanen der älteren Kaiserzeit. *Prähist. Zeitschr.* 52–1, 1977, 61–120.
- Tejral 1970* – J. Tejral: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 18, 1970, 107–192.
- Zeman 2001* – T. Zeman: Germánska kostená a parohová industrie doby římské ve stredoevropském barbariku. *Sborník Prací Fil. Fak. Brno, Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis M6*, 107–147.
- Zeman 2017* – T. Zeman: *Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce*. Olomouc 2017.

BEITRAG ZU DEN BESCHLÄGEN DER GEHÄNGE VON TRINKHÖRNERN AUS DER RÖMISCHEN KAISERZEIT VOM SÜDLICHES ZÁHORIE GEBIET

KATARÍNA HLADÍKOVÁ

Der Beitrag widmet sich den Funden von Metallbestandteilen der Gehänge von Trinkhörnern. Es handelt sich um die Präsentation der Funde vom südlichen Záhorie-Gebiet die während der Geländeprospektion, die in den Jahren 2017-2019 verlief (in Zusammenarbeit mit dem SNM-Archäologischen Museum), gewonnen wurden. Die Bearbeitung der Beschläge von Gehängen stellt eine Ergänzung zum Artikel „Neue Funde von Trinkhornbestandteilen vom südlichen Záhorie-Gebiet“ dar (*Hladíková im Druck*), die sich primär den Endbeschlägen der Trinkhörner widmen die vom begrenzten Gebiet des Marchgebiets stammen. Beschläge der Trinkhorngehänge stammen von den Fundstellen Malé Leváre-Lage Biele jamy und Plavecký Štvrtok-Lage Staré Priekopy (Abb. 1-Karte). Weitere publizierte Trinkhörnerbeschläge wurden in der Verfüllung des Objekts 15/2008 in Zohor (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011, 142*) und in Láb in einem Kriegergrab (*Eisner 1933, 209; Tejral 1970, 117*) gefunden.

Die Funde der Beschläge (Nr. 3, 4) von der Lage Staré Priekopy in Plavecký Štvrtok (Abb. 2: 3, 4) kann man auf Basis der Typologie von Andrzejowski zum Typ S6 einreihen, derweile der Beschlag vom Gehänge Nr. 2 (Abb. 2: 2) von dieser Lage gehört offenbar in die Gruppe S10. Der Fund von der Lage Biele Jamy in Malé Leváre (Abb. 2: 1) reihe ich ähnlich zu den Beschlägen der Gruppe S, aber in diesem Fall zum Typ S9, bzw. es könnte sich um einen Übergangstyp zwischen S6 und S9 handeln. Nach der Gliederung von Redlich gehören die Beschläge zum breiter begrenzten Typ α (*Redlich 1977, 84*).

Was die publizierten Funde betrifft, das Bronzeringbruchstück mit Beschlag für die Riemenbefestigung das im Objekt 15/2008 in Zohor identifiziert wurde bestimmten die Autoren als Typ Andrzejowski S2 (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011, 142*). Der Beschlag des Gehänges vom Kriegergrab aus Láb (*Eisner 1933, 209; Tejral 1970, 117*) reihte C. Redlich (*Redlich 1977, 84*) zum Typ α und nach der Gliederung von J. Andrzejowski (*1991, 62*) gehört er zum Typ S5. In der Literatur wird allgemein darüber nachgedacht, dass man die Trinkhörner entweder am Gürtel trug, oder waren sie am Arm eingehängt. Ein bestimmtes Indiz für die Befestigung der Trinkhörner am Gürtel kann das Vorkommen der Bestandteile von Trinkhörnern in Kombination mit Bestandteilen norisch-pannonischer Gürtelgarnituren oder Gürteln germanischer Provenienz andeuten. Vom südlichen Záhorie-Gebiet haben wir wenige Belege der angeführten Kombinationen in Folge einer niedrigen Gräberanzahl. Ein Beschlagbruchstück der Gürtelschnalle in Kombination mit dem Endstück eines Trinkhorns wurde auch im Kriegergrab in Láb gefunden (*Eisner 1933, 209; Tejral 1970, 117*). Aus Bratislava-Devínska Nová Ves ist aus dem Grab 1 (*Kraskovská 1977, 488-489*) die Kombination des Trinkhorns und der Gürtelschnalle vom Typ Madyda-Legutko A15 zusammen mit dem Durchbruchbeschlag des Typs Garbsch B5 belegt (*Kvetánová 2005, 385*). Für die Überprüfung der Voraussetzung analysierte ich auch Grabkomplexe von Abrahám (Gräber 166, 67), Kostolná pri Dunaji (Gräber 10, 14, 37) und Sládkovičovo (Gräber 34, 35, 36, 51, 58, 64, 70).

Die relativ oft vorkommende Kombination der Trinkhornbestandteile und der Gürtelbeschläge deutet an, dass die Trinkhörner auch daher am Gürtel befestigt sein könnten, dass die Beschläge der Gehänge in einzelnen Grabkomplexen die für Konstruktion eines längeren Gehängesystems nötig wären, relativ selten sind (1-2 Stücke). Selbstverständlich können wir nicht einmal andere Möglichkeiten der Befestigung, bzw. des Tragens der Trinkhörner ausschließen.

Mgr. Katarína Hladíková, PhD.
Katedra archeológie
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Gondova 2
814 99 Bratislava
katarina.hladikova@uniba.sk